

EGYÜTTMŰKÖDÉS A PÁRIZSI HUNGARIKA KATALÓGUS KIALAKÍTÁSÁBAN

NAGY Zsoltné

Budapest. Országos Széchényi Könyvtár

A Bibliothèque nationale (BN) magyar katalógusának összeállítása az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) hosszú távú hungarika programjához kapcsolódik, melynek egyik célja feltárni a külföldi könyvtárakban őrzött hungarika állományt – feltárni és katalógusok vagy jegyzék formájában a használók rendelkezésére bocsátani.

A Magyarország iránti érdeklődés az elmúlt években Franciaországban is örvedetesen megnőtt, éppúgy, mint Nyugat-Európa több országában, s ha ennek eleget akarunk tenni, tudnunk kell, hogy a francia nemzeti könyvtárban milyen forrásanyagot találnak az érdeklődők és a hungarológia kutatói.

A feltáró munka gondolata magyar részről először a külföldön élő és hazai magyar könyvtárosok első világtalálkozója után, a 80-as évek elején realizálódott. Viszonylag hosszadalmas előkészítési és tervezési fázis következett, hiszen a BN hatalmas, mintegy 12 millió kötetet kitevő állományában sem nyelvi, sem tárgyi megközelítéssel nem érhető el a teljes magyar anyag. A BN akkori magyar részlegének vezetője s egyszemélyes munkatársa, Borsosné dr. Muraközy Nóra páratlan energiával bizonygatta, hogy a katalógusok tételről tételre való átnézése hozhatja csak meg a kívánt eredményt. Ez viszont – megfelelő munkatárs és kellő anyagi támogatás hiányában – eleinte lehetetlennek tűnt.

A hungarika feltárás egyre sürgetőbb gondolata a 80-as évek közepén szerencsésen találkozott egyrészt a BN azon törekvésével, hogy állományának a különböző nemzetekre vonatkozó fondjait elkülönített, speciális katalógusokban tárja fel, másrészt egy új intézmény, a Centre interuniversitaire d'études hongroises (CIEH)

megalakulásával. A CIEH igazgatója, Jean Perrot, az intézmény egyik első feladatának tekintette, hogy közreműködjön ebben a munkában. Ezt 1986-ban a BN és a CIEH között létrejött írásbeli egyezmény erősítette meg.

A munka elkezdése előtt a BN munkatársai felmérték e nagyszabású terv első fázisának körülbelüli tévyszámait. Figyelembe véve, hogy az érdeklődés és kutatás középpontjában elsősorban a könyvek állnak, az első fázist csak a könyvek katalógusának átnézésére tervezték, azt is csak 1979-ig bezárólag. Ennek az időhatárnak az a praktikus oka, hogy 1980-tól a BN állományának számítógépes feldolgozása folyamatos, e korszak vizsgálata tehát más módszereket igényel.

Az első számításoknál kiderült, hogy kb. 5,5 - 6 millió tétel átnézéséről van szó, s ezt a BN-ben rendelkezésre álló havi 50 órás foglalkoztatottságú szerződéses munkatárs nem képes egyedül elvégezni. A két francia intézmény nevében Bertrand Boiron, a CIEH tanára megkereste az OSZK-t, így 1987 őszén intézményünk is hivatalosan csatlakozott a BN hungarika feltárásához. Az együttműködést 1988/89-re vonatkozóan szóbeli megállapodás, majd kétéves írásbeli egyezmény határozta meg, ez utóbbit újabb két évre szóló meghosszabbítás követte.

Tevékenységünket 3 fő területre csoportosíthatjuk:

1. Részvétel a munka elméleti megalapozásában, szorosan együttműködve a francia kollégákkal.
2. Gyűjtőmunka.
3. Szerkesztési teendők végzése.

Házigazda lévén nem szeretnék visszaélni türelmükkel, így röviden néhány gondolatot ragadtam ki az eddig történekből. A munka elméleti megalapozásában a legfontosabb kérdés az volt, hogy mit tekintünk hungarikumnak. Ez meghatározza a leendő hungarika katalógus jellegét éppúgy, mint a gyakorlati gyűjtőmunkát. A BN és a CIEH közös elképzelése 87-ben csak a nyelvi és a személyi hungarikumokra korlátozódott. Ez a két kategória gyorsabb és viszonylag problémamentes eredményt jelentett volna, de nem hozta volna meg a kívánt teljességet.

A magyar nemzeti könyvtár viszont kezdettől azt bizonygatta, hogy a sok időt és energiát kívánó gyűjtőmunka csak akkor lesz igazán hasznos, ha figyelembe vesszük a területi és a tartalmi hungarikumokat is. Nagy szerencse, hogy Perrot úr – a hungarológiai kutatásokban szerzett nemzetközi tekintélyével – a magyar álláspont mellé állt, így a BN vezetői beleegyeztek a leendő hungarika katalógus tartalmi módosításába. Az ezzel kapcsolatos többletmunka viszont egyértelműen ránk hárult.

Az OSZK-ban érvényes hungarika definíció alapján kidolgoztunk egy speciális gyűjtőköri meghatározást, ahol minden kategóriára vonatkozóan részleteztük a figyelembe veendő szempontokat. Következő fázisként meg kellett tervezni a résztvevő intézmények teendőit. A feladat – jellegénél fogva – könyvtárosi, bibliográfusi képzettséget követelt, így a CIEH-re elsősorban a szervezési munka hárult. Az

irányítást, tervezést és a tényleges adatgyűjtést, szerkesztést a BN és az OSZK közösen vállalta. A BN részéről Nicole Simon, a Département des Entrées étrangères vezetője felelős az együttműködésért, akivel nagyon jó szakmai és emberi kapcsolatot alakítottunk ki. A két nemzeti könyvtár kezdettől megosztotta a feladatokat.

A BN állományát többféle katalógus reprezentálja. A nyomtatott kötetkatalógusok megtalálhatók az OSZK-ban is, ezért ezeket itt Budapesten magyar könyvtárosok nézték át, összesen mintegy 2 754 000 tételt. A csak Párizsban hozzáférhető cédulakatalógusokat – melyek egy része mikrokártyán olvasható – egy francia munkatárs és az ösztöndíjasként ott dolgozó magyar könyvtárosok tárták fel. Összesen 5,6 millió katalógustételtől 29 ezer magyar vagy magyar vonatkozású tételt gyűjtöttünk ki. A gyűjtőmunka – kevés kivétellel – 1991-ben befejeződött, s már ebben az évben megkezdődött a tételek szerkesztése egységes elvek alapján, egyeztetett szempontok szerint. A szerkesztési fázis megosztását időhatárhoz kötöttük. 1959-ig valamennyi tételt Párizsban, 1960 és 1979 között pedig valamennyi tételt Budapesten szerkesztünk. Ez az anyagnak kb. fele-fele megosztását jelenti.

Míg a gyűjtőmunka több francia és magyar munkatárs között oszlott meg, a szerkesztést – a leendő katalógus egysége és színvonalának biztosítása érdekében hárman csináljuk: francia részről az itt jelenlevő Henriette Sanyó Ottilia, aki Borsos Nóra után a BN magyar részlegének felelőse, magyar részről pedig Gál Júlia, a Hungarika dokumentációs osztály munkatársa és jómagam.

Terveink szerint a szerkesztés mindkét könyvtárban befejeződik 1993 végére, ekkor egy-egy másolatot készítünk a szerkesztett tételekről, ezeket kölcsönösen elküldjük egymásnak, majd összeosztjuk a két katalógusrészt. Így Párizsban is, Budapesten is hozzáférhető lesz a teljes hungarika katalógus. További sokszorosítással egy harmadik katalógus is előállítható, az eredeti elképzelés szerint ez a CIEH-ben áll majd a kutatók rendelkezésére.

Távolabbi terveink: az így összeállított katalógust szeretnénk valamilyen formában közreadni. Ha a BN állományának retrospektív adatbevétele befejeződik, a teljessé tett és javított hungarikatételeket vissza lehet keresni a számítógépes adatbázisban, majd ott is el kellene végezni a szükséges javításokat, kódolni kellene a hungarika tételeket. E kód azután számtalan lehetőséget biztosít. Ennek segítségével a BN számítógépes rendszerének használói számára bármikor hozzáférhetővé válik a magyar fond, de e kód segítségével az egységes hungarika katalógus önálló közreadása és terjesztése is megoldható.

További terveink között szerepel az 1979 után beszerzett magyar anyag feltárása, valamint az egyéb dokumentumtípusokra vonatkozó vizsgálat. Gondolunk itt elsősorban az oly jelentős periodikumokra, kéziratokra, zeneművekre, térképekre stb.